

VẤN ĐỀ XÂY DỰNG XÃ HỘI NHƯỜNG NHỊN

PHAN TÂN^(*)

Lời BBT: Nhường nhịn là một trong những đức tính của con người được hình thành trong văn hóa giao tiếp. Nhường nhịn, do vậy trước hết là đối tượng nghiên cứu của Tâm lý học xã hội. Xã hội học văn hóa, Đạo đức học và một số khoa học khác cũng có thể coi đây là đối tượng nghiên cứu của mình. Tuy nhiên muốn khám phá thật sâu, truy tìm được bản chất của vấn đề thì Tâm lý học xã hội phải được sử dụng như một phương thức nghiên cứu chủ yếu.

Với tính cách là hiện tượng thuộc đời sống tâm lý, trong đời sống thường ngày, thái độ nhường nhịn được điều chỉnh chủ yếu bằng **đạo đức, thói quen, phong tục và văn hóa ứng xử**. Tuy vậy, ở những quan hệ kinh tế, chính trị, pháp lý... thái độ nhường nhịn không phải là không có điều kiện để thể hiện, hoặc không thể không có ảnh hưởng. Văn hóa nhường nhịn ở nước ta thiếu hụt cả ở các quan hệ kinh tế, pháp lý, chính trị. Và đây chính là điều cần nói.

Bài viết này chưa có ý định nghiên cứu vấn đề theo ý tưởng trên. Vấn đề chủ yếu mà tác giả bài viết muốn đặt ra là: Hiện nay, trong văn hóa giao tiếp nói chung, ở tất cả các trình độ, đang thiếu một đức tính, một phẩm chất - mà sự thiếu hụt đã đến mức nghiêm trọng, nguy hiểm - đó là **sự nhường nhịn**, hay có thể diễn đạt ở các sắc thái khác là **đức tính nhường nhịn, văn hóa nhường nhịn, thói quen giao tiếp nhường nhịn, lối ứng xử nhường nhịn...** Cách diễn đạt nào cũng có yếu tố hợp lý của nó. Có thể vì ở cách diễn đạt nào, đời sống tinh thần xã hội cũng vẫn bộc lộ ra chính khiếm khuyết đó - **nhường nhịn**. Trong so sánh với các xã hội bên ngoài, sự thiếu hụt này càng thể hiện rõ hơn, bức xúc hơn. Bài viết chưa đi sâu vào phân tích các bình diện phức tạp của vấn đề, mà mới chỉ nêu ra những cảm nhận ban đầu về thực trạng thiếu hụt này ở nước ta. Sự cảm nhận có tính cảnh báo, thức tỉnh này, theo chúng tôi là cần thiết để các công trình nghiên cứu tiếp theo sẽ đi vào vấn đề một cách sâu sắc hơn.

Chúng tôi đánh giá cao bài viết ở việc đặt vấn đề về việc xây dựng một **xã hội nhường nhịn**. Đây là cách đặt vấn đề trúng, bức thiết và có ý nghĩa. Chúng tôi mong muốn các tác giả khác hướng ứng cách đặt vấn đề này để nghiên cứu sâu hơn theo các khía cạnh khác nhau. Nếu việc nghiên cứu sớm có những kết quả thì khả năng ngăn chặn những hiện tượng thiếu nhường nhịn, mà các hình thức căng thẳng, cực đoan của nó là tranh giành, cướp giật,... sẽ được điều chỉnh và dần trở về với trạng thái bình thường của một xã hội có văn hóa. Làm được như vậy, xã hội sẽ ngày một tốt đẹp hơn.

BBT mong nhận được những bài viết hưởng ứng cách đặt vấn đề này.

^(*) TS. Phó Viện trưởng Viện Thông tin KHXH.

I. Văn hóa nhường nhịn trong giao tiếp ở một số nước

Có dịp quan sát văn hóa nhường nhịn trong giao tiếp ở một số nước như Hoa Kỳ, Australia, New Zealand, Nhật Bản, Hàn Quốc..., chúng tôi có một số cảm nhận như sau:

Việc nhỏ nhất có thể kể đến là văn hóa xếp hàng. Người đến trước xếp hàng trước, được giải quyết trước; người đến sau xếp hàng sau, được giải quyết sau; một hàng dài nhẫn nhịn chờ đợi, không ai có ý định chen lấn, xô đẩy ai; tất cả vui vẻ chờ đợi đến lượt mình mà không một lời phàn nàn, không một biểu hiện khó chịu. Cả trường hợp “lãnh đạo” đến xếp hàng sau “nhân viên” thì vẫn phải theo thứ tự mà không có chuyện “kính sếp” để nhường chỗ, mà nếu có được nhường thì “sếp” cũng không dám nhận, bởi con mắt của những người xung quanh. Trong tâm thái của họ, đó là *quy tắc văn hóa của một xã hội bình thường. Trái điều này là vô văn hóa.*

Quan sát lối ứng xử trong văn hóa giao thông ở nước họ lại càng khiến chúng ta phải suy ngẫm: nhường đường là hành vi luôn được ưu tiên hàng đầu, thậm chí nhường người khác ngay cả khi họ đang đi chưa đúng luật; Người đi bộ cảm nhận được sự *tôn trọng*, có được cảm giác *an toàn*.

Trong quan hệ công việc, tinh thần giúp đỡ, chia sẻ trong chuyên môn, tinh thần trách nhiệm trong giải quyết các yêu cầu công việc luôn là ưu tiên hàng đầu của họ. Người đến làm việc, đặc biệt là người nước ngoài luôn được chào đón trong tâm thế *cộng đồng - thân ái*.

Những cụm từ *xin lỗi, cảm ơn, rất vui được gặp bạn, hẹn gặp lại...* luôn thường trực trong mỗi cuộc giao tiếp.

Tất cả mọi người đều trong tâm thế cần phải có ứng xử văn minh. Tất cả đều cảm thấy tự xấu hổ nếu bản thân có một hành vi, dù là nhỏ nhất, không đúng với lối ứng xử bình thường hoặc làm ảnh hưởng đến người khác.

Ai cũng thường trực tâm thế nhường nhịn nhau.

Tuy nhiên, điều đó không có nghĩa là nhường nhịn vô nguyên tắc. Trong cuộc sống ở bất kỳ quốc gia nào, bất kỳ thời đại nào cũng có những lĩnh vực mà ở đó nhường nhịn không có nghĩa là *đúng* nói rằng *sai*, bẻ cong luật pháp hoặc từ bỏ điều thiện, làm trái lương tâm.

II. Giao tiếp cộng đồng ở Việt Nam

- *Cạnh tranh vì cái lợi nhỏ*

Thời gian qua, nhiều trang báo, nhiều hội nghị, hội thảo đã lên tiếng về những hiện tượng nhức nhối trong văn hóa của người Việt khiến những ai tự coi là có văn hóa đều không khỏi xấu hổ: chen lấn, tranh cướp, dè lên nhau xin ần ở Đền Trần, xin vay tiền ở đền bà Chúa Kho khiến nhiều người ngất xỉu, thương vong; đập đổ cổng trường để xin cho con vào học; hỗn chiến để ăn sushi miễn phí; gào thét tranh cướp suất ăn buffet 100.000 đồng; giành nhau từng chiếc áo mưa miễn phí; giẫm đạp lên nhau mua hàng giảm giá; bỏ mặc người gặp nạn để hôi của trong các vụ tai nạn giao thông; bác sĩ vô cảm với người bệnh;... (Hạnh Nguyên, 2013; Phan Tân, 2014).

- *Cạnh tranh trong đi lại - xếp hàng*

Không ít người trong xã hội ta dường như chỉ chực chờ có cơ hội là “vi phạm” quy định, luật pháp, phá vỡ trật tự vốn có. “Khái niệm” xếp hàng có vẻ như còn xa lạ với người Việt. Trong thói quen giao thông, mỗi khi sắp kết thúc đèn đỏ (thậm chí đèn xanh còn chưa

được bật lên) tại các nút giao thông thì tất thấy đều ra sức... “bấm còi inh ỏi”. Hành vi leo lên, lấn tuyến trở thành thói quen khó bỏ của không ít người. Chỉ một tắc nghẽn giao thông nhỏ là ngay lập tức “mạnh ai nấy lách”... đến mức ông Chủ tịch Thành phố Hà Nội đã phải thừa nhận tại một buổi tổng kết công tác trật tự giao thông đô thị rằng “không đâu đi lại lộn xộn như Hà Nội” (Quang Phong, 2014). Việc nhường đường, giúp đỡ người khuyết tật, người già, phụ nữ có thai, trẻ em,... dường như chỉ tồn tại trên những biển quy định, những khẩu hiệu, lời kêu gọi. Khi chứng kiến trật tự giao thông ở Việt Nam, người nước ngoài coi đó như phát hiện mới của họ. Một ký giả Đức đăng trên trang mạng Welt online bài viết tiêu đề “Giao thông Hà Nội - một sự điên rồ hoàn toàn bình thường”. So sánh với đất nước Lào “vạn tượng” ông gọi Việt Nam là đất nước “vạn còi”, và còn viết rằng “*Người Việt ai cũng có phong cách đi ngổ ngáo, hình thành phong cách chung là không ai nhường ai, chính bởi ai cũng đi và nghĩ như ai, nên thường không sao*”, và “*nhường nhịn ai đó, thì coi như cầm chắc tai nạn*” (<http://tuanvietnam.net/2010-09-10...>). Còn ký giả Mỹ Llewellyn King, đã đăng bài trên Huffington Post gọi “Giao thông Hà Nội là một kỳ quan thế giới” (Báo Dân Trí, ngày 4/1/2015).

Những người bán hàng rong trên đường, những người chiếm vỉa hè bày bán hàng ăn trên phố... lại tranh nhau chỗ ngồi, chỗ bán hàng, không chịu nhường nhau dù là nửa hàng gạch; sẵn sàng cãi lộn, thậm chí đánh chửi nhau mặc dù họ cùng đang vi phạm trật tự công cộng. Ở nhà ga, bến xe nhan nhản những hành vi phá hàng chen nhau mua

vé, để rồi chen nhau cả khi lên tàu xe lẫn khi xuống; thậm chí ngay cả khi đã có vé, có chỗ, đã có số ghế ngồi, nghĩa là những nơi không ai tranh cướp được với mình nữa, người ta cũng không chịu xếp hàng mà vẫn chen nhau, dẫm đạp nhau.

Tất cả những hành động đó như biểu hiện cho một phương châm nằm lòng “Khôn sống mống chết” (Giang Lân, 2012).

- *Vấn nạn bạo lực trong giải quyết quan hệ*

Ở đây, chúng tôi không bàn đến những vụ thanh toán lẫn nhau của các băng nhóm xã hội đen và những vụ cướp tàn bạo của bọn cướp chuyên nghiệp, mà chỉ xem xét ở các giao tiếp, quan hệ bình thường nhất trong đời sống hàng ngày cũng có thể thấy cách hành xử bạo lực ở mọi lúc, mọi nơi. Người ta có thể đâm chém nhau chỉ vì một cái nhìn bị cho là “đểu”, một lời nói “khó ưa”; truy sát nhau chỉ vì “va quệt” nhỏ. Thậm chí, thói quen sử dụng bạo lực đang lan cả vào giới công chức, kể cả ở cấp phó giám đốc sở vẫn hành xử với nhau như côn đồ (Nguyễn Đức, 2014). Trên các trang mạng, thỉnh thoảng clip các nữ sinh đánh nhau được tung lên cũng làm giật mình bao bậc phụ huynh, và “nó vẫn diễn ra liên tục mặc dù nhiều hình phạt đã được đưa ra” (Tráng Vũ, 2014). Những hành vi bạo lực của người dân chống lại cán bộ công quyền cũng không còn hiếm trong xã hội...

Ai đó nói rằng ngày nay thời gian quý như vàng ngọc nên sự nhường nhau là không thể hoặc đã không còn. Nhưng theo quan sát và cảm nhận của chúng tôi, người ta tranh nhau không phải vì quý thời gian, mà là vì *người ta không còn biết nhường nhau*. Chưa khi nào

văn hóa giao tiếp công cộng ở nước ta lại xuống cấp như hiện nay.

Chúng tôi thấy xót xa khi nghe những nhận định: “Cái nước Việt mình nó thế” (Hoàng Ngọc Hiến), đây là cảnh thường gặp ở Việt Nam; bây giờ ở ta, chuyện một đám đông trở nên điên cuồng vì một vài món lợi cùn con đã trở thành điều bình thường. Ở Việt Nam bây giờ, ngay cả những lúc bình yên nhất, người ta vẫn thích bon chen, xô lấn nhau...

III. Nguyên nhân từ đâu?

- Có ý kiến cho rằng dường như chúng ta không có văn hóa xếp hàng, người Việt Nam từ thời bao cấp có xếp hàng nhưng dường như chẳng giống ai; hành vi “xếp gạch” đã làm méo mó đi cái văn hóa chờ đợi; bởi vậy cho tới tận bây giờ khi đời sống đã khá hơn, người ta vẫn không có khái niệm xếp hàng một cách văn minh.

Bài học “Hai con dê qua cầu” được đưa vào giáo dục đạo đức từ nhỏ, hẳn không ai không nhớ, nhưng dường như nó chỉ là bài học của hai con dê, mà không thể ngấm vào cái văn hoá nhường nhịn của người Việt.

Các lớp dạy về Luật Giao thông luôn chỉ dẫn cận kề về các nguyên tắc, tình huống thực tế khi tham gia giao thông, trong đó có những việc phải nhường nhịn nhau, chẳng hạn như nhường đường cho người đi bộ qua đường, tuy nhiên thật không nhiều người nhớ bài giảng này, và Luật Giao thông lại không đủ nghiêm để răn đe trường hợp này.

Có ý kiến cho rằng lòng tin vào sự công bằng trong chia phần (phân phối) đã xuống đáy; không chen chúc, nghiêm chỉnh xếp hàng thì liệu có phần mình không? Nếu có nhường nhịn cũng chỉ là

trường hợp “buộc phải nhường để tránh rước họa”, “tránh voi chẳng xấu mặt nào”. Mọi sự nhường nhịn cảm thông được đánh đồng với cảm giác bị thua thiệt, thậm chí nhục nhã.

- Trong một bài viết về văn hóa xếp hàng, tác giả Nguyễn Quang Thân từng lý giải: sự tranh cướp này vốn có nguồn gốc từ “văn hóa xôi thịt đình làng” (Nguyễn Quang Thân, 2013). Tâm lý “một miếng giữa làng bằng một sàng xó bếp”, hay “ăn cổ đi trước, lợi nước đi sau”, “trâu chậm uống nước đục”... đã được truyền từ nhiều thế hệ và vẫn tồn tại trong gen, trong huyết quản và tâm thức nhiều người Việt, hễ có dịp là bùng lên cho thiên hạ chiêm ngưỡng. Tuy nhiên, ý kiến này có vẻ như không còn phù hợp với giới trẻ hiện nay, khi họ đã tiếp xúc nhiều với thế giới bên ngoài. Người ta không thiếu “miếng ăn” đến mức phải đi tranh cướp, nhưng dường như nó ăn vào tâm thức, khiến người ta cứ làm theo nó như quán tính. Thậm chí có người còn cho rằng “thế mới vui” (!?).

Có không ít người than vãn, ở trường học giáo viên có nhắc đến văn hóa xếp hàng, nhưng ngoài xã hội hành động của người lớn thì ngược lại; Không ít bậc cha mẹ cố gắng dạy con rằng xếp hàng là hành động thể hiện sự văn minh, nhưng hàng ngày các cháu lại bắt gặp những tình huống ngược lại, phần nhiều là của người lớn, *khiến cho chúng mất phương hướng về “giá trị văn hóa”*.

Nền giáo dục của nước ta vẫn đang bị chỉ trích là quá nặng về ganh đua thành tích; thiếu đề cao tinh thần hòa bình, tình nhân loại; nền giáo dục của chúng ta thiếu giáo dục tính hướng thiện. Có thể nói, đó là một nền giáo dục mà từ gia đình đến xã hội đều hướng theo tinh thần “Khôn thì ăn người / Đại

thì người ăn” (Giang Lân, 2012), đó là một “nền giáo dục bất nạt” (Phạm Toàn).

- Nhiều người nghi ngờ và đặt câu hỏi, người Việt phải chăng ưa bạo lực và chỉ biết, chỉ ham dùng bạo lực để giải quyết xích mích, bất đồng, tranh chấp; Phải chăng người dân sút giảm lòng tin vào công lý, vào sự can thiệp đúng đắn, vô tư, kịp thời, có hiệu quả của pháp luật. Và, một thực trạng đáng buồn là khi ai đó có sự nhường nhịn thực sự, sự giúp đỡ thực sự một cách không vụ lợi thì lại bị nghi ngờ, kiểu “hình như người ta có ý đồ gì với mình” mới tốt như vậy.

- Tuy nhiên, “cũng những người Việt” khi sang sinh sống, học tập, công tác ở các nước văn minh, lại rất thuần thực văn hóa xếp hàng, không ai chen ngang, lấn lát, họ như từ đâu tới chứ không phải họ vừa chen lấn ở trong nước. Họ không chỉ hiểu rằng xếp hàng là nhanh nhất, văn minh nhất và an toàn nhất mà còn vì e ngại ánh mắt của những người văn minh khác khi nhìn người “lệch chuẩn”. Điều này nói lên rằng lỗi của cá nhân, của con người chỉ một phần, lỗi của cơ chế, của nền nếp có lẽ lớn hơn.

IV. Xây dựng Xã hội nhường nhịn

1. Quan niệm đúng đắn về Xã hội nhường nhịn

Không hề khiên cưỡng hay lệch lạc khi chúng tôi nhắc lại quan niệm của văn hóa Phật giáo. Nhà Phật đã dạy, lập hạnh nhường nhịn ở bốn điều: địa vị - tiền bạc - danh dự - tình cảm. Xã hội mà mọi người không nhường nhịn sẽ rối loạn; con người không nhường nhịn, không biết đến mọi người xung quanh, chỉ biết đến bản thân sẽ là nguyên nhân của cái ác. Bản thân con người đó cũng luôn sống trong dằn vặt, thấp thỏm, không được

hưởng sự thanh bình về mặt tâm linh bởi tâm lý tranh giành, hiếu thắng.

Khi đặt câu hỏi *thế nào là người biết nhường nhịn*, có ý kiến cho rằng đó “là vì người khác mà hy sinh lợi ích, hạnh phúc của cá nhân mình, là người biết nghĩ đến người khác, biết tha thứ cho những lỗi lầm của họ”. Thực ra đó chỉ là đòi hỏi cao của đức tính nhường nhịn. Còn trong giao tiếp thông thường, yêu cầu của văn hóa nhường nhịn tự nhiên hơn, giản dị hơn.

Theo Thượng tọa Thích Chân Quang “Khác với nhẫn nhục là giữ lòng bình thản khi gặp những điều trái ý, nghịch lòng, nhường nhịn có nghĩa là để dành quyền lợi tốt đẹp cho người khác”. “Nhường nhịn có nghĩa tương tự như bố thí, đều nhường cái mình có cho người khác. Nhưng... bố thí, theo ý nghĩa tổng quát, thường là chia sẻ cái mình đang có cho người khác và vẫn còn lại phần nào đó cho mình... Trong khi đó, nhường nhịn lại hàm nghĩa khác. Nếu nhường cho người khác rồi, chúng ta sẽ không còn nữa” (Thượng tọa Thích Chân Quang, 2009).

Sự nhường nhịn ít nhất có thể coi là có hai trình độ. *Nhường quyền lợi vật chất* thuộc tinh thần cao cả, có tự nguyện hy sinh. *Nhường lời, nhường bước* thuộc văn hóa ứng xử. Phạm trù nhường nhịn mà chúng ta bàn ở đây là dành phần thuận lợi, phần hơn cho người khác. Nhường nhịn cần phải ưu tiên trong cách hiểu là lối ứng xử thông thường; không phải nhường và nhịn sẽ làm cho mình thiệt thòi và yếu hèn, mà nó dạy con người một lẽ sống, luyện một thói quen theo nhân cách tốt, nếu không, có thể xảy ra những hậu quả thiếu nhân đạo như câu chuyện ngụ ngôn “Hai con dê qua cầu”.

2. Hành động đúng đắn nhằm xây dựng Xã hội nhường nhịn

- Hành động xã hội: giáo dục - làm gương

Con người nếu được giáo dục ngay từ nhỏ những quy tắc giao tiếp nền nếp, chẵn chu sẽ giúp hình thành nhân cách tốt, ứng xử hay. Giáo dục ở đây là cả ở nhà trường và gia đình. Sự nhắc nhở nhau về những thói quen xấu cũng là một cách giáo dục. Người lớn luôn luôn phải là gương cho những đứa trẻ nhìn vào để noi theo từ lời nói, đến hành động, tác phong, cách sống, đạo đức, ứng xử, văn hóa... Xây dựng thói quen văn hóa giao tiếp cho trẻ, từng bước theo thời gian sẽ đi vào tiềm thức của trẻ, đi vào lối sống hàng ngày như một thói quen lành mạnh. Cha mẹ làm gương, mọi người trong gia đình biết nói cảm ơn và nhường nhịn sẽ có tác dụng hướng dẫn trẻ có ý thức nhường nhịn người khác trở thành hành động tự giác của trẻ.

Một học sinh thời tiểu học, thời trung học được dạy và thực hành thói quen xếp hàng, không làm mất trật tự đường phố, nhường nhịn nhau miếng ăn, không tranh giành và phải tự trọng thì khi trưởng thành, họ có thể sẽ không có những biểu hiện xấu. Trong một trải nghiệm về văn hóa xếp hàng của người Nhật, chúng kiến một cậu bé 9 tuổi không nhận phần lương khô ưu tiên bởi mong muốn có sự công bằng, một học giả đã viết “Không ngờ một cậu bé 9 tuổi mới học lớp 3 đã có thể dạy một người có ăn có học từng có bằng tiến sĩ như tôi một bài học làm người trong lúc khốn khó nhất. Một bài học vô cùng cảm động về sự hy sinh. Tôi nghĩ một dân tộc với những đứa trẻ 9 tuổi đã biết nhẫn nại, chịu gian khổ và chấp nhận hy sinh cho

người khác chắc chắn là một dân tộc vĩ đại” (Hà Minh Thành, 2012).

- Hành động xã hội: xây dựng cộng đồng trách nhiệm

Hoàn toàn có thể đồng tình với lời kêu gọi: chúng ta là người Việt Nam, có truyền thống tự trọng, có đạo lý làm người làm nên tảng. Chúng ta đang sống no đủ và cuộc sống ấy sẽ vượt lên no đủ hơn, ăn ngon mặc đẹp hơn. Chúng ta không cần thiết phải tranh nhau một bữa ăn miễn phí, một món ăn lạ của nước ngoài. Chúng ta không thể sống thuần túy bản năng, ngay trong những hoàn cảnh ngặt nghèo nhất của đời sống. Chúng ta không thể làm trò cười cho thiên hạ (Vũ Đức Sao Biển, 2013).

Dư luận xã hội đã rất ủng hộ bài viết “Sao không xếp hàng?” của báo *Tuổi trẻ* (Công Nhật, 2009). Nhiều ý kiến phản hồi của độc giả chỉ rõ rằng cần phải có thái độ kiên quyết, trở thành hành động xã hội: nhất định không phục vụ người chen ngang.

Hoặc cần phải xây dựng “văn hóa nhường nhịn trên đường” (Hoàng Cửu Long, 2011). Văn hóa giao thông rất gần gũi với mọi người trong cộng đồng, xây dựng văn hóa giao thông ngay trong chính bản thân, gia đình và toàn xã hội. Đó là hành động tự giác chấp hành luật lệ, là hành động nhường nhịn nhau trên đường.

Pháp luật biết bao nhiêu là đủ, pháp luật cũng không thể chi phối tất cả mọi hoạt động sống - mọi lĩnh vực trong quan hệ giữa con người với con người, giữa cộng đồng với cộng đồng. Vì vậy, đời sống cộng đồng mới nảy sinh đạo đức, tôn giáo, văn hóa. Tự bản thân mỗi người, mỗi nhóm xã hội tự phải có hành động vì cộng đồng; tự ý thức, tự làm

gương, sống tử tế, sống hân hoi. “Nên tạo cho mình một lối sống tử tế” (Trần Văn Tuấn, 2014). Cố TS. Hoàng Ngọc Hiến từng nhắc đến cách sống “hân hoi” trong cái tiềm thức minh triết Việt cần được khơi dậy trong tâm thức của mỗi người Việt, tiếc rằng tư tưởng này chưa được thấu cảm rộng rãi.

- Dư luận xã hội định hướng hành động

Dư luận xã hội không phải là thiết chế bắt buộc giải quyết ngày một ngày hai những hiện tượng nhức nhối trong xã hội, nhưng những làn sóng dậy lên và dư âm của nó có thể dẫn thối vào ý thức của mỗi người nếu có thể quyết liệt hơn nữa và có định hướng rõ ràng hơn nữa.

Khi chúng ta đã có văn hóa nhường nhịn, có những hành động nhường nhịn, nhưng rất có thể điều đó lại không đi vào tiềm thức, vào hành động sống hàng ngày.

Mỗi người đều biết nhường nhịn thì cả xã hội sẽ tiến nhanh. Một xã hội biết nhường nhịn sẽ tạo nên một “vietnamese style” theo nghĩa khác trong mắt bạn bè thế giới Trong xã hội nhường nhịn, một hành động hết sức quan trọng là mọi người hãy tự xây dựng cho mình “văn hóa biết xấu hổ”:

- *Xấu hổ* vì quốc gia phát triển chậm, vì không cạnh tranh được với thế giới về những phát minh, sáng tạo, sáng kiến...

- *Xấu hổ* vì chen ngang chỉ để tranh giành miếng ăn tầm thường, cái lợi nhỏ nhặt, làm xấu đi hình ảnh quốc gia trong tâm thế hội nhập.

- *Xấu hổ* vì một thành viên nào đó trong cộng đồng có hành vi lệch lạc làm ảnh hưởng đến uy tín cộng đồng.

...

Đã đến lúc mỗi người dân, mỗi người lãnh đạo, quản lý phải tự xác định trách nhiệm của mình. Trước khi chờ đợi sự thay đổi từ phương diện vĩ mô của toàn bộ cấu trúc xã hội, cần phải có sự thay đổi bắt đầu từ những cá nhân đơn lẻ.

Tuy nhiên, bên cạnh kêu gọi sự nhường nhịn, chúng ta cũng cần phải tỉnh táo rằng, không được để triết tiêu đi cái cạnh tranh vì phát triển. Cạnh tranh khác về bản chất với tranh giành. Tranh giành là kiểu gay gắt hơn của thái độ thiếu nhường nhịn. Nhưng cạnh tranh chẳng mâu thuẫn gì với nhường nhịn. Bên cạnh sự nhường nhịn thì tâm thế cạnh tranh trong sản xuất, kinh doanh, cải tiến sản phẩm; cạnh tranh trong phát minh, sáng chế vì sự tiến bộ, vì mọi người cùng hưởng lợi lại là cần thiết □

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Minh Anh - Hạnh Thúy (2013), *Mưu sinh phố cổ: “Đổ máu” để giành từng mét đất*, <http://vietnamnet.vn/vn/doi-song/192286/muu-sinh-pho-co---do-mau--de-gianh-tung-met-dat.html>
2. Phương Bắc (2013), *Xả súng bắn chết Phó giám đốc Trung tâm quỹ đất Thái Bình*, <http://ngoisao.net/tin-tuc/thoi-cuoc/hinh-su/xa-sung-ban-chet-pho-giam-doc-trung-tam-quy-dat-thai-binh-2878041.html>
3. Vũ Đức Sao Biển (2013), *Có nên giành nhau như vậy*, <http://tinnong.vn/pages/20131129/con-nen-gianh-nhau-nhu-vay.aspx>
4. Nguyễn Sĩ Dũng (200), *Hai con dê, một chiếc cầu*,

- <http://tiasang.com.vn/Default.aspx?tabid=76&News=179&CategoryID=3>
5. Nguyễn Đức (2014), *Hai phó giám đốc sở đánh nhau trong quán nhậu*, <http://vietnamnet.vn/vn/xa-hoi/193480/hai-pho-giam-doc-so-danh-nhau-trong-quan-nhau.html>
 6. Nhật Minh, <http://dantri.com.vn/sukien/giao-thong-ha-noi-la-mot-ky-quan-the-gioi-1015787.htm>
 7. Hạnh Nguyên (2013), *Xấu mặt cảnh gào thét, tranh cướp đồ ăn khuyến mãi*, <http://vietnamnet.vn/vn/kinh-te/147318/xau-mat-canh-gao-thet--tranh-cuop-do-an-khuyen-mai.html>
 8. Giang Lân (2012), *Nhường và Nhịn còn hay đã mất*, <http://vtc.vn/nhuong-va-nhin-con-hay-da-mat.447.334819.htm>
 9. Hoàng Cửu Long (2011), *Văn hóa nhường nhịn trên đường*, <http://tuoitre.vn/tin/ban-doc/cung-lam-bao/20110218/van-hoa-nhuong-nhin-tren-duong/425025.html>
 10. Công Nhật ghi (2009), *Sao không xếp hàng!*, <http://tuoitre.vn/tin/ban-doc/20090416/sao-khong-xep-hang/311347.html>.
 11. Quang Phong, <http://dantri.com.vn/xa-hoi/chu-tich-thanh-pho-khong-o-dau-di-lai-lon-xon-nhu-ha-noi-1014127.htm?mobile=true>
 12. Thượng tọa Thích Chân Quang (2009), *Đức tính nhường nhịn*, http://yume.vn/jimmy_coltech/article/duc-tinh-nhuong-nhin-35C01BFB.htm
 13. Phan Tân, Bùi Phương Đình (2014), “Truyền thông ngày nay và dư luận xã hội trước một số hiện tượng xã hội bức xúc”, Tạp chí *Thông tin Khoa học xã hội*, số 1.
 14. Hà Minh Thành (2012), *Văn hóa xếp hàng của người Nhật từ đời thực cho đến anime/game Nhật*, <http://www.poke-mega.org/forum/showthread.php?t=42192>
 15. Nguyễn Quang Thân (2013), *Văn hóa xếp hàng và nỗi xấu hổ khó bào chữa*, <http://motthegioi.vn/van-hoa-giai-tri/van-hoa/van-hoa-xep-hang-va-noi-xau-ho-kho-bao-chua-28757.html>
 16. Mậu Trường (2014), *Xô đẩy hỗn loạn tranh nhau mua vé xe đò*, <http://tuoitre.vn/tin/ban-doc/20140115/xo-day-hon-loan-tranh-nhau-mua-ve-xe-do/590174.html>
 17. Cù Xuân Trường (2014), *Cái óc vít, đôi đũa tre... không phải chuyện nhỏ!*, <http://hanoimoi.com.vn/Tin-tuc/Suy-ngam/705868/cai-oc-vit-doi-dua-tre-khong-phai-chuyen-nho>
 18. <http://tuanvietnam.net/2010-09-10-duong-sat-cao-toc-khong-de-ra-nen-giao-thong-hien-dai>
 19. Tráng Vũ (2014), *Phấn nộ 3 nữ sinh đánh bạn dã man ngay trong lớp học*, <http://www.doisongphapluat.com/cong-dong-mang/phan-no-3-nu-sinh-danh-ban-da-man-ngay-trong-lop-hoc-a24926.html>
 20. Đoàn Khắc Xuyên (2014), *Người Việt ngày càng dữ!*, <http://nld.com.vn/van-hoa-van-nghe/nguoi-viet-ngay-cang-du-2014101822161083.htm>
 21. *Vụ án cưỡng chế đất ở Tiên Lãng*, http://vi.wikipedia.org/wiki/V%E1%BB%A5_%C3%A1n_c%C6%B0%E1%BB%A1ng_ch%E1%BA%BF_%C4%91%E1%BA%A5t_%E1%BB%9F_Ti%C3%AA_n_L%C3%A3ng